

† CORRADO GINI

(1884 - 1965)

Ἑπὶ ΠΕΤΡΟΥ Ι. ΣΤΕΡΙΩΤΗ

Προτάνειος τῆς Α.Σ.Ο.Ε.Ε. — Ἑπονηγοῦ Οἰκονομικῶν

Κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον, εἰς τὸ Διεθνὲς Συμπόσιον Στατιστικῆς, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς Ρώμην, τόσον ὁ καθηγητὴς κ. Δημήτριος Καλιτσουνάκης, ὅσον καὶ ἡμεῖς, ἐξήραμεν, μετὰ τῶν ἄλλων ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς παρευρεθέντων ἐπιστημόνων, τὸ μέγα ἔργον τοῦ αἰμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ καὶ καθηγητοῦ Corrado Gini.

Εἰς τὸ ὡς ἄνω Συμπόσιον, τὸ ὁποῖον ὠργανώθη ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Gini, ὄχι μόνον κατεδείχθησαν αἱ τεράστιαι διαστάσεις τοῦ ἔργου τοῦ Gini, ἀλλὰ καὶ ἀνεγνωρίσθησαν τὰ σπάνια προσόντα, τὰ ὁποῖα συνέθετον τὴν ἰσχυρὰν προσωπικότητά του.

Τὰς ἐντῶ Συμποσίῳ γενομένης ἀνακινώσεως ἐδημοσίευσαν διάφραρα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπλεξαν τὸ ἐγκώμιον τῆς ἐκλιπούσης μεγαλοφυίας.

Ἐπειδὴ, ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, οὐδὲν ἐγράφη μέχρι σήμερον διὰ τὸν Gini ἐν Ἑλλάδι, παρ' ὅλον ὅτι ὁ ἐκλιπὼν ἐπιστήμων ἀπελάμβανεν ἀπὸ μέρους τῶν ἐλλήνων ἐπιστημόνων μεγίστην ἐκτίμησιν, προβαίνομεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν ἀνάλυσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Gini, διότι θὰ ἀπηρεῖτο πρὸς τοῦτο καὶ χρόνος καὶ χώρος πολὺς, λόγῳ τοῦ λίαν ἐκτεταμένου καὶ ἐξῆχως πολυπλεύρου τούτου ἔργου. Θὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς μίαν ἀπλὴν παρέθεσιν χαρακτηριστικῶν τινῶν στοιχείων, ἅτινα, νομίζομεν, δύνανται νὰ ἐρμηνεύσουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀνεγνωρίζετο ὁ Gini ὡς μία τῶν μεγαλυτέρων διανοιῶν τῆς ἐποχῆς μας.

Ὁ Corrado Gini ἐγεννήθη εἰς Motta τῆς Livenza (Treviso) τὴν 23 Μαΐου τοῦ 1884 καὶ ἀπέθανε τὴν 13 Μαρτίου 1965. Τῷ 1905 ἔλαβε τὸ πτυχίον τῆς Νομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Bologna. Ἐν ἔτει 1932 ἀνεκρήχθη «honoris causa» διδάκτωρ τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μιλάνου, τῷ 1934 διδάκτωρ τῆς Κοινωνιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης καὶ τῷ 1936 τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Harvard.

Ἐν ἔτει 1909-10 ἐδίδαξεν ὡς ἐντεταλμένος ὑφηγητὴς καὶ τῷ 1910-13 ὡς καθηγητὴς τῆς Στατιστικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Cagliari. Τῷ 1913-25 ἐδίδαξεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Padova, τῷ 1925-27 ὡς καθηγητὴς

τῆς Πολιτικῆς καὶ Οἰκονομικῆς Στατιστικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1927-1955 ὡς καθηγητῆς τῆς Στατιστικῆς εἰς τὴν Σχολὴν Νομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὴν Σχολὴν Στατιστικῆς, Δημογραφίας καὶ Ἀναλογιστῶν ἀφ' ἑτέρου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης.

Ὁ Gini δὲν ἦτο μόνον στατιστικός. Ἦτο μία πολυεδρική ἐπιστημονικὴ φυσιογνωμία μὲ δημιουργικὴν πνοὴν καὶ εἰς ἰσχυρὸς πυρὴν φωτός, διαχέων ἀνέσπερον φῶς, πρὸς ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Ἐδίδαξε κατὰ καιροὺς Συνταγματικὸν Δίκαιον, Δημογραφίαν, Κοινωνιολογίαν, Βιομετρίαν, Στατιστικὴν μεθοδολογίαν καὶ Οἰκονομικὴν Στατιστικὴν.

Ἐν ἔτει 1928 ἰδρύσεν ὁ Gini τὸ Ἰνστιτοῦτον Στατιστικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης, τὸ ὁποῖον χάρις εἰς τὰς ἰδικὰς του ἐνεργείας μετετέραττο, εἰς ἰδίαν Πανεπιστημιακὴν Σχολὴν ὑπὸ τὸν τίτλον *Facoltà di Scienze Statistiche, Demografiche ed Attuariali*. Τῆς Σχολῆς ταύτης διετέλεσε Κοσμήτωρ (*Preside*) ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1929 ἦτο Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἠγήθη τῶν ἐξ ἰταλῶν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν εἰς Φεζάν (*Fezzan*), Παλαιστίνην, Μεξικόν, Πολωνίαν, Λιθουανίαν, Καλαβρίαν καὶ Σαρδηνίαν, πρὸς μελέτην τῶν δημογραφικῶν, ἀνθρωπολογικῶν καὶ ἰατροβιολογικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1920, μέχρι τοῦ θανάτου του διετέλεσε διευθυντῆς τῆς διεθνoῦς ἐπιθεωρήσεως στατιστικῆς «*Metron*», τῆς ὁποίας ἦτο ἰδρυτῆς καὶ ἰδιοκτῆτης. Τὸ κῦρος τοῦ περιοδικoῦ τούτου ἦτο παγκόσμιον καὶ ὁ Gini παρεχώρησε τοῦτο εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ρώμης, ὅπερ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδίδῃ τοῦτο ἀνελλιπῶς. Ὁμοίως ὁ Gini διετέλεσε διευθυντῆς τοῦ περιοδικoῦ «*La vita Economica Italiana*» (1926-43) καὶ τοῦ περιοδικoῦ «*Genus*» ἀπὸ τοῦ 1934, ὅπερ εἶναι τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ ἰταλικoῦ συμβουλίου διὰ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς Ἰταλικῆς Ἐταιρείας Γενετικῆς καὶ Εὐγονίας.

Ἰπὸ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως εἶχε διορισθῆ μέλος τῆς διασυμμαχικῆς ἐπιτροπῆς ἐπισιτισμοῦ (1917-19)· μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα (1918-19)· μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν φορολογικὴν μεταρρύθμισιν (1920-21)· μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῆς βιομηχανίας (1922)· εἰδικὸς διὰ τὰς πρώτας ὕλας εἰς τὴν διεθνή διάσκεψιν τῆς Γενεύης (1922)· ἀρχηγὸς τῆς ἰταλικῆς ἀποστολῆς διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν χρεῶν πρὸς τὴν Ἀμερικὴν (1925).

Ἰπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὠρίσθη ἐν ἔτει 1921 Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἔρευναν ἐπὶ τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῷ 1922 ἐπεφορτίσθη διὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ πλοῦτου τῶν ἐθνῶν, μελῶν τῆς Κοι-

ωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὠρίσθη μέλος τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρθρ. 19 προβλεπομένης ἐπιτροπῆς τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν.

Διετέλεσε πρὸς τούτοις Πρόεδρος καὶ ὀργανωτῆς διαφόρων συνεδρίων. Ταῦτα εἶναι : Συνέδρια εὐγονίας καὶ γενετικῆς (Μιλᾶνον 1924, Ρώμη 1929, Βολωνία 1938, Μιλᾶνον 1949), Διεθνὲς Συνέδριον διὰ τὰ προβλήματα τοῦ πληθυσμοῦ (Ρώμη 1931) καὶ 14ον Διεθνὲς Συνέδριον Κοινωνιολογίας (1950).

Ἄντεπροσώπευσε τὴν χώραν του εἴτε ὡς μέλος εἴτε ὡς ἀρχηγὸς εἰς τὰ κάτωθι συνέδρια : Διεθνῆ Συνέδρια τῶν Μαθηματικῶν τοῦ Toronto (1924) καὶ τῆς Βολωνίας (1928)· δεῦτερον καὶ τρίτον Συνέδριον τῶν Στατιστικῶν τῆς Ἑργασίας· Διεθνῆ Συνέδρια Στατιστικῆς Κάιρον (1927), Βαρσοβία (1928), Τόκιο (1930), Μαδρίτη (1931), Οὐάσιγκτων (1947), Νέον Δελχί (1951), Ρώμη (1953)· Διεθνῆ Συνέδρια Γενετικῆς, Ἰθάκη (1932), Ἐδιμβούργου (1939), Στοκχόλμη (1948)· Διεθνῆ Συνέδρια Κοινωνιολογίας.

Ἐδίδαξε καὶ ἔδωκε διαλέξεις εἰς πλεῖστα ὅσα Πανεπιστήμια καὶ Ἰνστιτοῦτα τῆς Ἰταλίας (Κατάνια, Μιλᾶνον, Τεργέστην, Μπάρι, Τορίνον), Λονδίνου, Δουβλίνου, Βρυξελλῶν, Παρισίων, Στρασβούργου, Βαρκελώνης, Μαδρίτης, Οὐάσιγκτωνος, Σικάγου, Τορόντου, Μιννεσώτας, Κλήβελαντ, Γενεύης, Στοκχόλμης, Ὁσλο, Μεξικοῦ, Ἱερουσαλήμ, Κιέλου, Βερολίνου, Βουκουρεστίου, Λουμπλιάνας, Κωνσταντινουπόλεως, Δελχί, Καλκούτας, Οὐπσάλας.

Ἐκπληξιν προκαλεῖ τὸ ἀπίθανον σφρῖγος τῆς ἀειθαλοῦς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς του δυνάμεως, ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἀντοχὴ τοῦ Gini, ὅστις, ὄχι μόνον ἐπραγματοποίησεν ἓνα τόσον ἐκπληκτικὸν ἀριθμὸν ταξιδιῶν καὶ ὑπεβλήθη εἰς τὸν κάματον τῆς προπαρασκευῆς τῶν διαλέξεων καὶ τῶν μαθημάτων, ἅτινα ἔδωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐδημοσίευσεν 732 πρωτοτύπους ἐργασίας καὶ συγγράμματα, ἐπὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν τομέων. Φαίνεται ὅτι εἰς τὴν ζωὴν του δὲν ἐγνώρισεν τὴν ἀνάπαυλαν καὶ ὁ θάνατος εὗρε τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐργαζόμενον. Σκοπός, κίνητρον, ἀπόλαυσις διὰ τὸν Gini ἦτο ἡ ἐργασία, ἡ συνεχὴς καὶ ἀδιάκοπος ἐργασία, ἡ ἀκατάπαυστος δημιουργία, ἡ ὁποία ἐνεδυναμώνε, ἠλέκτριζε, καὶ ἐνεθουσίαζε τοῦτον, ἐνεθάρρυνε διὰ τὴν εἰς μεγαλύτερα βάρη καὶ πλάτη ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Τὸ πλῆθος τῶν ἐργασιῶν καὶ ἡ ποικιλία τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἐμελέτησεν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐπιστήμων, ἐπίσης δὲ αἱ κατευθύνσεις τὰς ὁποίας ἐχάραξεν ἡ ἰσχυρὰ προσωπικότης του, συντέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀναφέρηται τὸ βιομῆμα του εἰς ὅλας τὰς ἀξιολόγους ἐργασίας τῶν συγχρόνων Στατιστικῶν, Κοινωνιολόγων καὶ Οἰκονομολόγων.

Ἐλπίζομεν εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ Gini. Σήμερον θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ νὰ ἀναφέρωμεν ὠρίσματα μόνον ἔργα του, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καταδείξωμεν τὸν πολυσχιδῆ καὶ φωτεινὸν ἐκεῖνον νοῦν.

Ἴδου ὠρίσματα ἔργα του :

— Intorno alla distribuzioni dei sessi nelle nascite umane, 1905.

- Il sesso dal punto di vista statistico, 1908.
- Variabilità e mutabilità, 1912.
- Sul problema finanziario del dopoguerra, 1919.
- Problemi sociologici della guerra, 1921.
- I problemi della produzione e delle materie prime davanti alla Società delle Nazioni, 1922.
- Patologia economica, 1924. Πολλαπλαζ̄ έκδόσεις.
- Sociologia, 1925.
- Lezioni di Politica e Statistica economica, 1926.
- Dinamica dellapopolazione, 1930.
- Lezioni di statistica biometrica, 1938.
- Le rilevazioni statistiche fra le popolazioni primitive, 1948.
- Le Medie, 1957.
- Ricchezza e reddito, 1957.
- La legge dei piccoli numeri, 1907.
- Che cos'è la probabilità ?, 1908.
- Prezzi e consumi, 1910.
- L'uomo medio, 1914.
- Fattori latenti delle guerre, 1915.
- Indici di omofilia e di rassomiglianza, 1915.
- Il concetto di transvariazione e le sue prime applicazioni, 1916.
- Sul concetto di utilità economica, 1916.
- Teorie sulle cause delle guerre, 1919.
- Infant mortality during the war, 1920.
- Il neo-malthusianismo, 1922.
- L'emigrazione e l'intervento dello Stato, 1922.
- La svalutazione della lira, 1923.
- Quelques considérations au sujet de la construction des nombres indices des prix, 1924.
- Index numbers of the economic life of Italy in the post war period, 1925.
- On Birth Control, 1926.
- Le tavole di mortalità della popolazione italiana, 1930.
- On the circular test of index numbers, 1931.
- Of some symbols that may be usefully employed in Statistics, 1951.
- Intorno all'uso dei modelli nelle scienze ed in particolare nella scienza economica, 1953.
- La concessione del progresso economico in Oriente ed in Occidente, 1953.
- Historischer Rückblick auf die Entwicklung der Psychologie der Arbeit und der Akkumulation, 1953.
- Asia's Demographic problem, 1953.

- Delle migrazioni internazionali, 1955.
- Delusioni dell'Econometria, 1956.
- Au sujet de l'utilité et de la limitation de l'emploi du Calcul des probabilités en Économie politique, 1956.

Περιορίσθημεν εἰς τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς ἐργασίας του διὰ νὰ τονώσωμεν τὴν πολυμερῆ δρᾶσιν τῆς προσωπικότητός του καὶ διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον εἰς ἀπάσας σχεδὸν τὰς ἐργασίας τῶν συγχρόνων Στατιστικῶν, Κοινωνιολόγων καὶ Οἰκονομολόγων, μνημονεύεται ὁ Gini.

Εἰς ἕλας τὰς συγκεντρώσεις τὰς ὀργανωθείσας πρὸς τιμὴν τοῦ Gini ὑπὸ τῶν συνεργατῶν, μαθητῶν καὶ φίλων του — 5 Μαΐου 1955 ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του, 23 Μαΐου 1964 ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του, 13 Μαρτίου 1966 ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου του — ἰδιαιτέρως ἐξήρθη ἡ τεραστία ἐπίδρασις τοῦ ἔργου του ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς συγχρόνου Στατιστικῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν κλάδων, οἵτινες θεμελιώνουν τὴν ἐρευνάν των ἐπὶ τῶν στατιστικῶν μεθόδων.

* *

Τὴν πρώτην προσωπικὴν γνωριμίαν μου μετὰ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς ἐπραγματοποίησα ἐν ἔτει 1949. Ἐπεσκέφθην τοῦτον εἰς τὸ γραφεῖον του, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν Σχολὴν Στατιστικῆς, ἧτις τότε ἐστεγάζετο εἰς τὸ παλαιὸν Πανεπιστήμιον τῆς Piazza Essedra. Μὲ ἐδέχθη μὲ ἐξαιρετικὴν εὐγένειαν καὶ ἐζήτησε παρ' ἐμοῦ πληροφορίας διὰ τὴν Ἑλλάδα, πρὸς τὴν ὁποίαν, ὡς μοὶ εἶπεν, ἔτρεφε πάντοτε βαθὺν σεβασμὸν καὶ ἀγάπην. Ἐν συνεχείᾳ ὠμίλησε διὰ τὸν παλαιὸν φίλον του ἀειμνήστον καθηγητὴν Ἀνδρέαν Ἀνδρέαδην, διὰ τὸν ναύαρχον Ρεδιάδην, ὅστις ἠσχολεῖτο μὲ τὴν Στατιστικὴν καὶ διὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γεώργιον Ζώραν, τὸν ὁποῖον εἶχε φοιτητὴν εἰς τὴν Σχολὴν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Ἐφαίνετο ἡρεμος καὶ μελιχίος. Εἶχε γλυκυτάτην φυσιογνωμίαν, ἦτο ὑψηλός, εὐθυτενῆς καὶ εὐκίνητος. Ἐκολαυέθη δὲ ὅταν εἶπον εἰς τοῦτον, ὅτι, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἐργασιῶν του, τὸν εἶχον φαντασθῆ γέροντα, τοῦλάχιστον ὀγδοηκοντούτην.

Ἐκπληξιν προεκάλεσεν εἰς ἐμὲ τὸ ὄξυ καὶ διαπεραστικὸν βλέμμα του καὶ ἡ ἐτοιμότης του εἰς τὸ νὰ ἀπαντᾷ μὲ σταθερότητα καὶ ἀκρίβειαν εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν. Εἶχε μίαν σπανίαν πνευματικὴν διαύγειαν καὶ χαρακτῆρα μᾶλλον σκληρόν. Κατὰ τὴν ἄσκησιν διοικήσεως δὲν συνεχῶρει οὔτε παρέκκλισιν οὔτε παράλειψιν. Ἀπῆτει παρὰ τῶν συνεργατῶν του ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθῆκον καὶ ἐχτέλεσιν αὐτοῦ μετ' ἀκριβείας καὶ προθυμίας. Ὁ ἴδιος ἦτο πάντοτε τὸ μέτρον. Ἡ ἐργατικότης του ἦτο παροιμιώδης καὶ ὁ βίος του λιτός. Ὅταν δὲν ἐταξίδευε διὰ συνέδρια, ἢ διαλέξεις, ἢ καὶ μαθήματα, ἐκτὸς τῆς Ρώ-

μης, ἐπιβαίνων τοῦ ἀγαπημένου του ποδηλάτου ἐφθανεν εἰς τὸ Ἴνστιτούτον, ὅπου καὶ ἡ ἔδρα τῆς Στατιστικῆς Σχολῆς, εἰς τὰς ὀκτῶ τὸ πρῶτ. Εἰργάζετο ἕως τὰς δύο τὸ μεσημέρι καὶ ἐπανήρχετο εἰς τὸ γραφεῖον του εἰς τὰς πέντε, ὅπου παρέμενε καὶ πέραν τῆς ὀγδοῆς βραδυνῆς. Τὸ ὥράριον αὐτὸ οὐδέποτε παρεβίασε. Οὔτε λόγοι υἰείας, οὔτε λόγοι οἰκογενειακοὶ ἢ κοινωνικοὶ ἠμπόδισαν τοῦτον ἀπὸ τοῦ νὰ τηρῇ ἀπαρεγκλίτως τὸ ὡς ἄνω ὥράριον.

Πλησίον τοῦ Gini εἰργάσθη ἐπὶ τριῶν θεμάτων : ἐπὶ τῆς Διαμεταβλητότητος, ἐπὶ τῶν Πηλίκων Ἀπαλοιφῆς καὶ ἐπὶ τῶν Ἀριθμοδεικτῶν τῶν τιμῶν.

Δὲν εἶναι ἄσκοπον, νομίζω, νὰ ἀναφέρω τὴν πρώτην σημαντικὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν παρέσχεν εἰς ἐμὲ ὁ ἀείμνηστος καθηγητής. "Ὅταν ἐζήτησα παρ' αὐτοῦ νὰ μοῦ δώσῃ ἓν θέμα, διὰ νὰ κάμω μίαν πρωτότυπον ἐργασίαν ἐπὶ τῆς Μαθηματικῆς Στατιστικῆς, προέτεινεν εἰς ἐμὲ τὴν Διαμεταβλητότητα (Transvariazione). Πρὶν δὲ προφθάσω νὰ εἶπω εἰς τοῦτον ὅτι δὲν ἔχω ἀσχοληθῆ ποτὲ μὲ τὸ θέμα αὐτό, ἐξήγησεν εἰς ἐμὲ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τί βασικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον μελετῶμεν διὰ τῆς διαμεταβλητότητος καὶ ἀνέφερεν ἀρκετὰ παραδείγματα, διὰ νὰ καταδείξῃ τὴν σημασίαν τῶν προβλημάτων τῆς διαμεταβλητότητος. Ἐκάλεσεν, ἐν συνεχείᾳ, τὴν βοηθόν του, ἀείμνηστον ἐκλεκτὴν ἐπιστήμονα καὶ ὑπέροχον ἄνθρωπον, Gatti, εἰς τὴν ὁποίαν συνέστησε νὰ δώσῃ εἰς ἐμὲ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Σχολῆς νὰ μοῦ δανείξῃ ὅ,τι βιβλία χρειασθῶ. Οὐδὲν δὲ περιθώριον ἀφῆκεν εἰς ἐμὲ διὰ συζήτησιν, περὶ τοῦ ἐὰν τὸ παρ' αὐτοῦ ἐπιλεγέν θέμα ἦτο τῆς ἀρεσκείας μου. Ἐτελείωσεν ἡ πρώτη συνεργασία μας μὲ τὴν ἐντολὴν πρὸς τὴν Gatti, νὰ μοῦ ἐτοιμάσουν ἐν γραφεῖον πλησίον τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς καὶ τῆς συστάσεως πρὸς ἐμὲ νὰ μελετήσω τὴν βιβλιογραφίαν καὶ ἀκολουθῶς νὰ μεταβῶ πρὸς συνάντησίν του.

Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν μοι ἔδωσεν ὁ Gini τὸ θέμα πρὸς ἔρευναν, ὅποτε συνήνητσα τοῦτον καὶ ἐξεδήλωσα εἰς αὐτὸν τὴν ἀμφιβολίαν μου ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα συναγωγῆς νέων συμπερασμάτων ἐπὶ τῆς διαμεταβλητότητος. Δὲν ἠνωχλήθη ὁ ἀείμνηστος Καθηγητής ἀπὸ τὴν πρκατήρησίν μου. Μοῦ εἶπεν, ὅμως, ὅτι δὲν συμφωνεῖ μαζὶ μου καὶ μοῦ προσέθεσεν, ὅτι ἐμμένει εἰς τὸ ὅτι, ἀφοῦ συμπληρώσω τὴν μελέτην τῆς βιβλιογραφίας, θὰ πρέπει, νὰ κάμω μίαν λεπτομερῆ συνθετικὴν ἐργασίαν, βάσει τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐμελέτων ἐκ τῆς βιβλιογραφίας. Οὐδεμίαν περαιτέρω ἀντίρρησην ἔφερον, διότι εἶχον διαγνώσει, ὅτι ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος δὲν ἐδέχετο ἀντιρρήσεις. Ἦτο, ἄλλως τε, τοῦτο φυσικόν. Εἶχε μακρὰν πείραν καὶ ὄριμον σκέψιν καὶ ἠδύνατο ὡς ἐκ τούτου νὰ προδικάζῃ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς συστηματικῆς καὶ ἐπιμόνου ἐρεύνης.

Δὲν ἀποκρύπτω, ὅτι ἠσθάνθη ἐντονον δυσφορίαν ἐκ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Gini, νὰ ἐργασθῶ ἐπὶ θέματος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐνδελεχῆς μελέτη παρὰ διακτεριμένων ἐπιστημόνων εἶχεν ἐξαντλήσει πᾶσαν περαιτέρω ἔρευναν. Ἀλλὰ δὲν

δύναμαι επίσης νά ἀποκρύψω. ὅποιαν ἐπωφελεῖ ἐπίδρασιν ἔσχε διὰ τὴν δλγν μου ἐπιστημονικὴν σταδιοδρομίαν, ἢ ἐπιμονὴν ἐκείνῃ τοῦ Gini.

Ἐγνώριζεν ὁ Gini, καὶ ὀφείλου νά τὸ γνωρίζουν καλῶς οἱ νέοι ἐπιστήμονες, ὅτι οὐδὲν θέμα εὐρυτέρου ἐνδιαφέροντος ἐξαντλεῖται. Διότι καὶ ἐάν ἅπαντες οἱ τομεῖς τούτου ἔχουν μελετηθῇ, δύνανται πάντοτε νά τελειοποιηθοῦν αἱ μέθοδοι σπουδῆς καὶ ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων, τῶν ἀναπτυσσομένων ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ἐν λόγῳ θέματος. Ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὴν διαμεταβλητότητα, τὴν ἐννοίαν τῆς ὁποίας ὁ ἴδιος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Στατιστικὴν Μεθοδολογίαν, ἦτο βέβαιος, ὅτι αἱ μέχρι τότε γενόμεναι ἐργασίαι, πόρρω ἀπέιχον ἀπὸ τοῦ νά ἔχουν ἐξαντλήσει τὴν ἐρευναν τοῦ πολυπλεύρου καὶ πολυπύχου αὐτοῦ θέματος, τόσον ὑπὸ ἐποψίν θεωρητικὴν, ὅσον καὶ ὑπὸ ἐποψίν πρακτικὴν.

Πρὶν ἢ γνωρίσω προσωπικῶς τὸν Gini, ἔτρεφον δι' αὐτὸν βαθὺν σεβασμὸν. Τὸ ἔργον του ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχε διεθνῶς ἀναγνωρισθῆ καὶ ἡ ἐκτίμησις τῶν ἐπιστημόνων πρὸς τὸν Gini ὑπῆρξε μεγίστη. Ἡ στιγμὴ ὅμως, καθ' ἣν ἀντελήφθην τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀφθαστον ἰσχὺν τῆς ὠρίμου σκέψεώς του, ἦτο ἡ στιγμὴ, καθ' ἣν ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν σοφὸν ἐκείνον ἄνδρα τὰ σημεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχον διαπιστώσει ὠρισμένα κενὰ τῶν μέχρι τότε ἐρευνῶν, ὡς καὶ τὴν νέαν μέθοδον, τὴν ὁποίαν ἐπενόησα πρὸς καθορισμὸν ὠρισμένων στοιχείων τῆς διαμεταβλητότητος. Μὲ ἐξέπληξε πράγματι τὸ γεγονός, ὅτι ἐκεῖνος ἠσθάνθη περισσοτέραν ἴσως ἐμοῦ τὴν ἱκανοποίησιν μιᾶς ἐπιτυχίας. Τὰ κυανᾶ του μάτια τὰ πλαισιωμένα ἀπὸ δασείας ὄφρως, μὲ παρρηκολούθουν συνεχῶς, καθ' ὃν χρόνον ἔκαμνον τὰς παρατηρήσεις μου καὶ ἐξέθετον τὰς σκέψεις μου, καὶ, ἀσυναίσθητως, ἐνῶ ἐγέννων εἰς ἐμὲ τὰς ἀμφιβολίας, μοῦ διηύρυνον τὴν χαρὰν ἐκείνην, τὴν γνώρισμον εἰς πάντα ἐρευνητῆν, αἰσθανόμενον νά στέφεται ὑπὸ ἐπιτυχίας μία ἄοκνος προσπάθειά του.

Ὅχι μόνον δὲν ἠσθάνθη ἀνησυχίαν, ὅταν ἀνεκοίνωσα εἰς τοῦτον, ὅτι διὰ μιᾶς συντομωτέρας μεθόδου ἠδυνάμην νά προσδιορίσω τὴν ἐντασιν τῆς διαμεταβλητότητος, ἀλλά, τούναχτίον, μὲ ἄδολον χαρὰν εἶπεν εἰς ἐμὲ, ὅτι ἡ ἰδική μου μέθοδος φαίνεται καλλιτέρα τῆς ἰδικῆς του. Κατὰ δὲ τὴν γενομένην συζήτησιν ἐπὶ τῶν ἀπόψεών μου, ἀπεθαύμαζα τὸ περιλαμπρον φῶς, τὸ ὅποιον διέχεεν ἡ φωτεινὴ του διάνοια, ἐπὶ τῶν ὑπὸ συζήτησιν ἀδιερευνητῶν στοιχείων.

Ἡ ἐπιτυχὴς λύσις, τὴν ὁποίαν ἠτύχησα νά δώσω εἰς τὰ ἐπὶ μέρους θέματα τῆς Διαμεταβλητότητος, συνέβαλεν εἰς τὸ νά κινήσω ἀνεπιφύλακτον τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἰδιοτύπου ἐκείνου σοφοῦ. Ὅχι μόνον ἔδωσε εἰς ἐμὲ τὸ δικαίωμα νά διακόπτω τοῦτον ἐκ τῆς ἐργασίας του, ὡς αἰετ εἶχον ἀνάγκην τῆς συμβουλῆς του — πρᾶγμα δύσκολον καὶ διὰ τοὺς ἀμεσωτέρους συνεργάτας του — ἀλλὰ καὶ κατ' ἐπανάληψιν προσεκάλεσε ἐμὲ ὡς συνδαιτυμόνα μετὰ τῆς οἰκογενείας του, πρᾶγμα καὶ αὐτὸ ἀσύνηθες διὰ τὸν Gini.

Ὅταν διὰ δευτέραν φοράν μετέβην εἰς Ρώμην καὶ ἐζήτησα τὴν συμβουλήν του δι' ὠρισμένα ἐπιστημονικὰ θέματα, ἐπέδειξε καὶ πάλιν ἀπεριόριστον ἐνδικ-

φέρων και συνέστησεν εἰς ἐμὲ νὰ ἐργασθῶ ἐπὶ τῶν « Πηλίκων Ἀπαλοιφῆς », ἅτινα ἐμφανίζουν μέγα ἐνδιαφέρον και ὑπὸ ἐποψιν θεωρητικὴν — Λογισμὸς Πιθανοτήτων — και ὑπὸ ἐποψιν ἐφαρμογῶν — Ἀσφαλιστικὰ Μαθηματικά. Ἔθεσε δὲ ὑπ' ὄψιν μου τὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὸν τίτλον « Su la determinazione dei quozienti di eliminazione e in particolare sui metodi delle durate esatte e delle durate medie nell' ipotesi di saggi instantanei di eliminazione constanti », εἶχε δημοσιεύσει εἰς τὸν δωδέκατον τόμον τοῦ « Metron ». Ἡ ἱκανοποίησίς του ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐργασίης ἡμῶν « Συγχεκριμέναι μορφαὶ τῆς συναρτήσεως $f(n, t + 1)$ ἐπὶ τῶν πηλίκων ἀπαλοιφῆς » ὑπῆρξεν ἀπόλυτος, διὸ και ἔσπευσε νὰ γνωστοποιήσῃ τὰ συμπεράσματά μου εἰς τὸν φίλον του F. Cantelli, ὅστις, ὡς γνωστόν, διὰ τῶν βαρυσημάτων θεωριῶν του ἐπὶ τοῦ Λογισμοῦ και Πιθανοτήτων και ἐπὶ τῶν Ἀσφαλιστικῶν Μαθηματικῶν, ἔχει ἀνγνωρισθῆ ὡς εἰς τῶν μεγαλύτερων ἐπιστημόνων τοῦ κλάδου τούτου.

Ἡ ἐν ἔτει 1954 δημοσιευθεῖσα ἐργασία μου « Ἡ ἀντινομία τῶν μὴ κυκλικῶν ἀριθμοδεικτῶν » ὑπῆρξεν εἰς ἀκόμη πνευματικὸς δεσμὸς μετὰ τοῦ Gini, διότι και ἡ ἐργασία αὕτη εἶχεν ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἐν τῷ τόμῳ IX τοῦ « Metron » δημοσιευθεῖσαν ἐργασίαν τοῦ Gini « On the circular test of index numbers ». Διὰ τὴν ἱστορίαν δὲ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι, τῆς ἰδικῆς μου ἐργασίης προηγῆθη ἡ ἐργασία τοῦ καθηγητοῦ Carlo Benedetti, « Di un confronto fra poteri di acquisto di salari e considerazioni metodologiche relative agli indici circolari e non circolari », ὅστις διετέλεσε βοηθὸς και, ἐν συνεχείᾳ, συνεργάτης τοῦ Gini. Ἡ ἀσυμφωνία ἡμῶν μετὰ τὸν κ. Benedetti ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ θέματος, διὰ τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀντινομίας τῶν μὴ κυκλικῶν ἀριθμοδεικτῶν, διὰ μεταβολῆς τῶν ποσοτήτων, ἐδημιούργησε πρόβλημα εἰς τὸ ὁποῖον ἡσχολήθη και ὁ Gini.

Δὲν γνωρίζομεν κατὰ ποῖον τρόπον δύναται νὰ ἐκφρασθῇ ἡ ὑψίστη εὐγνωμοσύνη τῶν ἀναζητούντων τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, πρὸς τοὺς ἐμπνευστὰς και ἐμψυχωτὰς των. Δὲν γνωρίζομεν πῶς δύναται νὰ ἀνταποδώσῃ τις τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην του, πρὸς τὰς εὐγενεῖς και μεγάλας ψυχάς, αἵτινες κατὰ τὰς στιγμὰς ἀδυναμίας και ἀγωνίας ἐν τῇ πάλῃ των, πρὸς σύλληψιν μιᾶς ἰδέας, μιᾶς μεθόδου, μιᾶς λύσεως, παρέχουν τὴν δύναμιν και θεμελιώνουν τὴν ἐκτίδα τῆς ἐπιτυχίας.

Και ἡμεῖς δὲν εὖρομεν τὸν τρόπον, δι' οὗ θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀνταποδώσωμεν πρὸς τὸν μέγalon διδάσκαλόν μας και φίλον μας Gini, τὰ ὅσα ὑπὲρ ἡμῶν ἔπραξεν. Ἐλπίζομεν μόνον, ὅτι ἡ εὐγενὴς ψυχὴ του εὖρεν ἱκανοποίησιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν ἡμῶν, ὡς τοῦτο σαφῶς προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ἀπέστειλεν εἰς ἡμᾶς, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 2 Δεκεμβρίου 1964, ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος, και εἰς τὴν ὁποίαν ἐτόνιζεν, ὅτι οὐδεμία ἄλλη ἀπασχόλησις, παρέχει μεγαλύτεραν ἱκανοποίησιν ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπον και ἐντατικὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν και ἔρευναν.